

– 303. **17.** Трофименко М. В. Сучасні інформаційні технології у антиглобалістському русі / Трофименко Микола Валерійович // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. – 2008. – Випуск 80. – Частина I (у двох частинах). – С. 190 – 195. **18.** Шишков Ю. Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? / Шишков Юрий Витальевич // Международная экономика и международные отношения. – 2008. – № 8. – С. 3 – 20. **19.** No Sweat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nosweatapparel.com/index.html> **20.** World Trade Organization. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

УДК 336.02

ПОДАТКОВА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

В. Солошенко

У статті розглядаються нові підходи ФРН щодо підтримки інноваційного розвитку. Значні напрацювання Німеччини у цій сфері мають значення і для інших країн. Для України можуть стати в нагоді підходи уряду ФРН щодо законодавчого закріплення організаційно-правових форм, які адекватно відображають специфіку створення і діяльності венчурних фондів.

***Ключові слова:** міжнародна торгівля, економіка, інновації, оподаткування.*

New approaches of FRG in support of innovation development are reviewed in the article. Many achievements in this sphere are also important for other countries. The approaches of FRG government in fixing legislatively the organizational legal forms which adequately depict the specificity of venture fund establishing and functioning can be useful for Ukraine.

***Keywords:** international trade, economy, innovations, taxing.*

Для економіки сучасної ФРН, як і для більшості економік провідних держав світу, важливим завданням є витримати

наукоємну і тісно пов'язану з високою технологією міжнародну конкуренцію, що дедалі зростає. Зміна господарських структур змушує підприємства орієнтуватися на галузі технологічного та економічного зростання. Як країна, бідна на природні ресурси, Німеччина весь час змушена пропонувати на світовому ринку високоякісну продукцію. Тому підприємці прагнуть застосовувати раціональні, з використанням найсучасніших технологій, методи виготовлення продукції невеликим коштом. Тільки такі підходи уможливають досягнення високих «результатів обміну» в міжнародній торгівлі і, таким чином, гарантують робочі місця і високий дохід для громадян.

У ФРН, країні з розвинутими ринковими принципами господарювання, давати раду з технічним розвитком і нововведеннями мусять передусім самі фірми, підприємства. Держава втручається тільки шляхом сприяння, коли це необхідно через важливі причини. Вона розвиває кооперацію економіки з наукою. Здебільшого ця співпраця йде на користь і великим, і малим фірмам, товариствам, допомагає їм у розв'язанні нових технологічних проблем і створює сприятливі для нововведень умови.

На здійснення науково-дослідних проєктів середніх і невеликих фірм федеральне міністерство досліджень і технологій витрачає значні кошти, які зростають щороку. Це сприяє кращому розвитку технічних засобів самих фірм. Підприємствам надається допомога також у так званому трансферті технологій – практичному застосуванні результатів досліджень. Завдяки виставкам, ярмаркам та влаштуванню «демонстраційних центрів», що організуються урядом, фірми мають можливість одержувати інформацію стосовно найновішого стану техніки та її застосування в різних галузях економіки.

Не підлягає сумніву той факт, що за останні роки рівень технологічного забезпечення народного господарства будь-якої сучасної країни є одним з найважливіших факторів її економічного зростання. Відомий економіст, лауреат Нобелівської премії В. Леонтьєв серед п'яти найважливіших ресурсів – фінансів, інформації, кадрів, матеріальних ресурсів, технологій – віддає першість саме технологіям. За оцінками аналітиків, які безпосередньо вивчають економічний вплив (тобто власне ефективність) науково-технічного прогресу на розвиток суспільства, встановлено, що ступінь впливу цього чинника на зростання валового національного продукту коливається від 60 до 90 %. Тому успішна інноваційна діяльність

є тим засобом, що значно підвищує ефективність господарювання суб'єктів економічних взаємовідносин. Це впливає на підвищення конкурентоспроможності національних економік на тлі глобалізації й регіоналізації, взаємопроникнення і залежності економічних процесів у світі. Використання досягнень науково-технічного прогресу підвищує і рівень захисту національних інтересів від можливих кризових потрясінь або перетворення країни тільки на ринок збуту і робочої сили. Успішна інноваційна діяльність є неможливою без системи збалансованої, коригувальної, виваженої політики держави. Її суть характеризують спрямованість на заохочення, стимулювання розробок, а також широкого впровадження інновацій у всіх сферах суспільного життя.

Те, що прийнято визначати як інновації, постійні винаходи і невинні публічні змагання за винаходи, є тим, до чого держави мають прямий стосунок. Вище, краще, швидше – це ті максимальні показники, з якими тією чи іншою мірою кожна країна ідентифікує все. За нинішніх умов глобалізації і зростання конкуренції тихе авто з малою витратою бензину є таким самим бажаним, як і модем з потужними показниками або ж нова версія комп'ютерної програми. Слід виходити з того, що інновації (або те, що розуміють під цим поняттям) є швидкоплинним явищем. Те, що ще сьогодні вироблено і продається як дуже популярне, особливо у сфері комп'ютерних технологій або телекомунікацій, за кілька місяців уже застаріває.

Про інновації часто ведуть мову в контексті з маркетинговими стратегіями. Це стосується не лише збуту продукції підприємствами, а й наукової політики. Однак слід мати на увазі ще й те, що самі інновації діють не лише позитивно. Вони тягнуть за собою наслідки, які, зокрема, описані Й. Шумпетером. Для нього, як одного з перших дослідників інновацій, створення інноваційної продукції відбувається через руйнування. Кожна інновація означає для культури знецінення встановлених попередніх цінностей, – так описує інновації Б. Гройс. Це обов'язковий аспект будь-якого інноваційного процесу. Інновація, яку розуміють як розв'язання певної проблеми, породжує виникнення та становлення нової проблеми [1].

Все це повною мірою стосується й сучасної Німеччини. Продукція, що виробляється підприємцями у ФРН з використанням нових розробок, дедалі швидше копіюється або ж видається за власний винахід, - і здебільшого продається значно дешевше.

Водночас глобалізація і зростання конкурентності різних держав і регіонів світу привносять нові можливості та виклики для

високорозвинених держав. На технічних виробач, що мають великий попит, усе частіше нині з'являється напис «зроблено в Східній Європі» або «виготовлено в Китаї». І дедалі рідше – «зроблено в Німеччині». Дослідження останніх кількох років підтверджують наявність проблем, про які не завжди відверто говорять урядовці. Так, щоденно в Німеччині скасовуються майже 500 робочих місць, оскільки вони більше не є конкурентоспроможними. У країні інженерів та інженерної техніки часто-густо бракує нових ідей. А там, де є ідеї, подеколи підвищується бюрократичний спротив. Нові атомні станції в Німеччині не споруджуються, нові ідеї у генній інженерії все частіше стають жертвами руйнувань, а будівництво сучасних великих аеропортів через завищені вимоги роками гальмується. Недбалістю є економічна спроба гальмування введення у ФРН магнітної канатної дороги. Також слід враховувати, що за кордоном технічна продукція часто складно продається. В Німеччині втратили попит технічні професії. Набагато гіршим тут є вплив суспільства, який складно виміряти. Молоді люди користуються технікою лише як споживачі.

Результати соціологічних опитувань свідчать, що виробляти або ж розвивати техніку у ФРН вважають непривабливою справою щораз більше молодих людей. Показово негативною тенденцією є й те, що зменшується кількість юнаків, які обирають фах інженера.

Експерти відзначають, що для техніки або технічної продукції не існує заміників. Між тим, сфери послуг зростають швидше, ніж галузі, які виробляють ту чи іншу продукцію. Однак послуги у багатьох випадках залежать від успіху підприємців, які виробляють ту чи іншу продукцію. Якщо зменшується кількість виробництва, відповідно знижується також потреба у послугах: наприклад, втрачає актуальність питання доставки виробленого товару. Тому й у майбутньому, як наголошують дослідники, виробництво залишатиметься ядром німецької економіки. Також у 2020 р. експорт німецької машинобудівельної техніки, хімічної промисловості або автомобілебудування визначатиме технологічний розвиток Німеччини. І впровається з ситуацією лише той, хто перебуватиме на верхівці прогресу. Німеччина, за баченням експертів, також потребує для цього інноваційного розвитку та вмілого керування технічним розвитком. Це є загальносуспільним завданням. У політичних та урядових колах ФРН свідомі того, що завданням постає привернення молодого покоління до розвитку інновацій, технічного прогресу. Для молодих людей важливо бачити в новій техніці не загрозу, а шанс покращити своє життя та життя інших

співгромадян німецького суспільства. Саме це має бути покладено в основу державної політики і роботи державних і громадських інститутів.

Фахівці Німеччини єдині в тому, що політика повинна встановити правильні рамкові засади щодо полегшення можливостей для молоді стати самостійною, обрати відповідну спеціальність, реалізувати знання та вміння. Тут є поле діяльності і для державних міністерств та відомств, і для закладів вищої та середньої школи. Школи повинні запровадити природознавчу освіту і привчати молодь захоплюватися технікою. У цьому контексті значна увага приділяється й регуляторній політиці, зокрема засобам податкової політики, а також обмеження бюрократичних процедур у впровадженні нових підходів [2].

З огляду на виклики модернізації розвитку високорозвинених держав і країн молоді демократії, зокрема України, значний інтерес мають нові підходи ФРН стосовно використання регуляторних чинників. На сьогодні у Німеччині у зв'язку з переходом країни на інноваційну модель господарського розвитку відбувається перебудова системи податкових пільг, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності приватного сектора в науково-технічній сфері, і зміна пріоритетних сфер податкової підтримки. Якщо раніше основна увага приділялася податковому стимулюванню виробничих інвестицій, то сьогодні в умовах насичення виробництв індустріальними технологіями акцент переноситься на стимулювання проведення фундаментальних досліджень, розвитку венчурної індустрії і малого наукоємного бізнесу. Податкові пільги на виробничі інвестиції, навпаки, мають тенденцію до скорочення. Так, у результаті податкової реформи 1998-2005 рр. була знижена гранична норма амортизації для рухомого майна з 30 до 20%, а також з'явилася заборона цільових відрахувань з доходів фірм на створення спеціальних фондів для придбання товарів виробничого призначення і на деякі інші цільові витрати [3].

Поряд з тим уряд Німеччини поки зберігає податкове стимулювання виробничих інвестицій у вигляді не оподаткованих надбавок для нових земель, оскільки рівень розвитку технологічної бази у них нижчий, ніж у старих. Застосування неоподаткованих надбавок на виробничі інвестиції регулюється Законом про надбавки на інвестиції 2007 р. Закон націлений на стимулювання здійснення інвестиційних проектів зі створення нових підприємств, а також розширення, зміни або диверсифікації вже існуючих виробництв у нових землях Німеччини.

Вироблення ж системи нових інвестиційних податкових пільг відбувається вже одночасно і для старих, і для нових федеральних земель.

Німеччина, як і більшість високорозвинених країн, використовує два основні способи створення привабливих податкових умов для інвестицій:

- по-перше, за допомогою загального зниження податкового тягаря в країні;
- по-друге, завдяки запровадженню цільових специфічних податкових пільг у сфері наукових досліджень і дослідно-конструкторських робіт (надалі – НДДКР).

Загальне зниження податкового тягаря передусім досягається шляхом зменшення ставки корпоративного податку. Узагалі, в рамках податкової реформи 1998-2005 рр. ставку цього податку в Німеччині було знижено з 45 до 25%. Однак слід зазначити, що фактично рівень оподаткування підприємств станом на 2007 р. сягав 38,7%, оскільки підприємства, крім корпоративного, обкладають ще й промисловим податком. Тому, незважаючи на поступове зниження, рівень оподаткування підприємств у ФРН, як і раніше, залишився найвищим у Європейському Союзі.

З метою подолання ситуації, що склалася, влада ще в липні 2006 р. оголосила про свій намір продовжувати 2008 р. реформу корпоративного оподаткування і знизити податок з 38,7 до 30% [4]. Уряд позиціонує майбутній рівень оподаткування корпорацій у Німеччині як середній порівняно з іншими європейськими країнами. Конкурентні позиції щодо решти країн-членів ЄС планується зберігати, використовуючи наявні переваги в розвитку інфраструктури, в підготовці кваліфікованого персоналу, у функціонуванні високорозвиненої соціальної системи і у високих стандартах екологічної діяльності, що вигідно вирізняє Німеччину серед конкурентів. У сфері розробки цільових специфічних податкових пільг особливої дискусійності нині набуває питання про необхідність створення системи пільгового оподаткування у сфері НДДКР.

З 2001 р. податкові ставки на несплачений прибуток корпорацій у Німеччині були зменшені з 40 до 25% і на розподілений прибуток – з 30 до 25%, тобто було введено єдину ставку корпоративного податку в розмірі 25%, що діє й сьогодні.

З одного боку, перевага податкових пільг полягає в тому, що вони мають ширший спектр дії, охоплюючи ті галузі господарської

діяльності, які не належать до «пріоритетних». В умовах нової економіки, коли дослідження можуть вестися відразу на стику кількох галузей, це набуває особливої важливості. Цей факт визнає ціла низка розвинених країн (США, Японія, Велика Британія, Нідерланди, Бельгія, Ірландія, Норвегія, Австрія, Франція та ін.), більшість з яких з 1990-х рр. ввели, а протягом останніх років модифікували й активно використовують різні податкові пільги у сфері НДДКР (податкові кредити для витрат на НДДКР, податкові кредити на приріст НДДКР, податкові знижки при витратах на НДДКР).

З іншого боку, надання податкових пільг спричиняє необхідність виділення величезних бюджетних коштів, що є вельми проблематичним в умовах напруженої ситуації з фінансовими ресурсами у ФРН. Згідно з розрахунками федерального міністерства економіки і технологій, податкове стимулювання будь-яких внутрішньовиробничих витрат на НДДКР вимагає витрат, що у декілька разів перевищують річні. Це безпосередньо стосується підтримки актуальних науково-дослідних і інноваційних програм. До того ж, за даними Інституту німецької економіки в Кельні, ефективність прямої підтримки НДДКР значно вища за непряме стимулювання. Крім того, не слід забувати, що разом з податковим стимулюванням у багатьох країнах, як і раніше, продовжують використовуватися механізми субсидій і урядових закупівель. Наприклад, у США на сьогодні бюджетні витрати на непряме стимулювання НДДКР щорічно становлять 6-7 млрд. доларів, тоді як обсяг прямої підтримки в цій сфері обчислюється 22 млрд. доларів.

Таким чином, за баченням Інституту німецької економіки в Кельні, податкове стимулювання у жодному разі не повинне витіснити пряму підтримку НДДКР. Що стосується досвіду інших країн, то з економічного погляду, доцільно використовувати, певно, досвід Нідерландів. Тут податкова підтримка НДДКР здійснюється за рахунок зниження витрат на персонал, зайнятий у цій сфері, шляхом залишення на підприємстві належного до сплати до бюджету податку на заробітну плату цього персоналу (або його частини). Цей вид податкових пільг вже введено Німеччиною для німецьких моряків, що працюють на міжнародних рейсах, щоб знизити високі витрати на персонал до середнього рівня, прийнятого в міжнародній практиці [5].

Якщо питання про формування системи пільгового оподаткування у сфері НДДКР залишається дискусійним, то необхідність створення у ФРН сприятливого податкового клімату для розвитку малих і середніх наукомістких підприємств, на думку більшості німецьких експертів, не підлягає сумніву.

Податкова підтримка малого і середнього бізнесу – традиційна для Німеччини, адже існує ще з перших післявоєнних десятиліть. Проте, якщо в ті роки вона була спрямована переважно на вирішення проблем зайнятості і підтримки декартелізації, то, починаючи з другої половини 1980-х рр., в епоху швидких технологічних змін і структурних зрушень, основний акцент податкової політики зсунувся до заохочення творчого пошуку, готовності ризикувати і гнучкості, що найбільшою мірою властиво саме малому і середньому бізнесу.

Як показала світова практика, інноваційні малі форми господарювання (венчурні фірми) з їх високою маневреністю виявилися більш пристосованими до сучасних вимог економіки, ніж великі комерційні структури.

Так, у результаті податкової реформи 1998-2005 рр. у Німеччині податкове навантаження на підприємства малого і середнього бізнесу знизилося за рахунок значного зменшення ставок прибуткового податку (який сплачує переважна більшість підприємств малого і середнього бізнесу) мінімум - на десять відсоткових пунктів (з 25 до 15%) і максимум - на 11 (з 53 до 42%), а також за рахунок зниження фактичних виплат промислового податку. Крім того, малий і середній бізнес отримав підтримку (зокрема в області оподаткування) в рамках урядової програми «Pro Mittelstand» (2004 р.). Ситуація в цій сфері до кінця 2006 р. обґрунтовано оцінювалася німецькими експертами як сприятлива.

Проте, враховуючи велике значення малих і середніх підприємств для розвитку інноваційної економіки, у ФРН у рамках реформи оподаткування 2008 р. очікувалося ще більше зниження податків на малий і середній бізнес. Зокрема, намічено подальше поліпшення умов накопичувальної амортизації (збільшення розміру неоподаткованих резервних фондів з 154 тис. до 200 тис. євро і можливості їх використання не тільки на придбання нових, а й на експлуатацію основних засобів виробництва), додаткові пільги при стягуванні промислового податку, а також введення зниженої ставки податку на нерозподілюваний прибуток з метою зміцнення фінансової стійкості малих і середніх підприємств [6]. Німецькі

експерти справедливо, на наш погляд, вважають, що знижена ставка на нерозподілюваний прибуток повинна спонукати власників підприємств залишати її велику частину на розвиток фірм і здійснення подальших інвестицій, а не ділити її серед акціонерів.

Хоча уряд і створив сприятливий податковий клімат для малих і середніх наукомістких фірм, центральною проблемою інноваційного бізнесу на сьогодні залишається дослідження засобів для фінансування своєї діяльності, оскільки важко розраховувати на отримання кредиту для інноваційних, а значить, ризикованих проектів, тим більше у великих обсягах. Вихід із цієї ситуації вбачається шляхом змін у джерелах фінансування підприємницької діяльності: переорієнтації фінансування підприємств з консервативного банківського кредиту на венчурний капітал. За таких умов одним із головних завдань уряду є розвиток ринку ризикового капіталу, який через традиційну присутність у Німеччині консервативної банківської моделі ринку цінних паперів усе ще перебуває на стадії формування і поки що не відповідає економічній потужності цієї країни. Німеччина посідає тільки третє місце серед країн ЄС за обсягом венчурного інвестування (1,53 млрд. доларів у 2005 р.) і істотно відстає від Великої Британії, на яку припадає майже половина всіх венчурних європейських інвестицій (6,57 млрд. доларів у 2005 р.) [7].

З метою підтримки функціонування ринку ризикового капіталу у ФРН уже створена й нині вдосконалюється розгалужена система податкового стимулювання всіх його учасників: наукомістких підприємств, інвесторів, венчурних фондів.

У Німеччині можна оподатковувати тільки 50% валового прибутку, отриманого від інвестування до фондів венчурного капіталу. Як випливає з німецького досвіду, оптимальна організаційно-правова форма венчурного фонду націлена на забезпечення сприятливих умов для функціонування венчурного капіталу, а саме: виключає подвійне оподаткування, передбачає обмежену відповідальність інвесторів і надає свободу в ухваленні рішень. Найприйнятнішою формою реєстрації венчурного фонду, що добре себе зарекомендувала, є юридична форма GMBH & Co. KG. Вона є змішаною формою організації, що складається з товариства з обмеженою відповідальністю (GMBH) і командитного товариства (KG). У рамках GMBH & Co. KG учасники поділяються на обмежено відповідальних компаньйонів, що несуть відповідальність за зобов'язаннями тільки своїм внеском, і особисто відповідального компаньйона, що відповідає за зобов'язаннями всім своїм майном

і ухвалює основні управлінські рішення. З одного боку, форма GmbH & Co. KG дозволяє уникнути подвійного оподаткування, оскільки податки платять лише компаньйони, а не товариство на рівні юридичної особи. З іншого боку, відповідальність GmbH обмежується тільки майном GmbH. Для GmbH & Co. KG характерні малий рівень транзакційних витрат і звітності, можливість укладання гнучких і складних контрактів між інвесторами і компанією.

Перехід Німеччини, що почався в кінці XX ст., на інноваційний шлях господарювання характеризується істотним підвищенням ролі податкових інструментів у державному регулюванні економіки. У сучасних умовах на них покладаються принципово нові та вкрай важливі завдання, що полягають у підтримці розвитку національної інноваційної системи.

Причина активного формування інноваційного порядку полягає в тому, що інновації - практично єдиний спосіб для ФРН вистояти в конкуренції з країнами, що розвиваються, де виробничі витрати значно нижчі. Адже головною перевагою Німеччини нині є випуск високотехнологічних товарів і продукції з високим ступенем переробки, що мають високий попит у всьому світі. З метою подальшого збереження конкурентних позицій на міжнародному ринку держава всіма силами прагне сприяти створенню сприятливих умов для відтворення інновацій.

Таким чином, розглянувши нові підходи ФРН щодо підтримки інноваційного розвитку, варто наголосити на такому. Значні напрацювання Німеччини щодо податкової підтримки інноваційного розвитку мають притягальне значення і для інших країн, зокрема й для України. Для нашої держави також можуть стати у нагоді підходи уряду ФРН щодо законодавчого закріплення організаційно-правових форм, які адекватно відображають специфіку створення і діяльності венчурного фонду і відповідних підприємницьких структур як юридичних осіб окремого виду. Для розв'язання цієї проблеми варто звернути увагу на організаційно-правові форми таких товариств. Німецьке законодавство дає цим товариствам важливі для венчурного інвестування переваги: відсутність подвійного оподаткування, спрощений обсяг звітності, вибір методів оцінки майна і внесків за договором між учасниками, можливість постійного внутрішнього контролю діяльності фонду з боку інвесторів тощо.

Всі ці підходи і напрацювання варті уваги вітчизняних законодавців, урядових і бізнесових структур. А вміле їх адаптування і застосування може належним чином прислужитися і в Україні.

1. Innovationen in Deutschland // Frankfurtre Allgemeine Zeitung 06. November 2009. S. 5-7. 2. Innovation und Folgelast. Beispiele aus der neueren Philosophie- und Wissenschaftsgeschichte. Stuttgart-Bad Cannstatt. Boris Groys, 1992.- S.122-124. 3. Абрамова С. В. Германия: налоговая поддержка инновационного развития Современная Европа – М. – 2009. - № 2 – С. 75 -84; Никифоров О. Реформа века // Эксперт. - 2000.- № 14.- С. 22-23. 4. Einkommensteuergesetz der Bundesrepublik Deutschland. § 41 a EStG. 5. Die Untemehnensteuerreform 2008 in Deutschland / Bundesministerium der Finanzen, Arbeitsgruppe Monatsbericht // Monatsbericht des BMF.- 2007. Monatsbericht des BMF -Marz 2007. - S. 87-99. 6. Metzlers Lexikon philosophischer Grundbegriffe, 1996: Stichwort Innovation. Rainer Specht. - 2002. -S. 77-78. 7. Über das Neue. Versuch einer Kulturökonomie. München Wien. Richard Jochum, 2008: Komplexitätsbewältigungsstrategien in der neueren Philosophie. Michel Serres. Frankfurt/M.

УДК 327.88

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ
З ТЕРОРИСТИЧНОЮ ЗАГРОЗОЮ У СВІТІ:
СУЧАСНА АНГЛОМОВНА ІСТОРІОГРАФІЯ
(2007-2009 РР.)**

О. Козерод

Стаття є комплексним дослідженням сучасної англомовної історіографії терористичного руху у світі, в якому розглядаються найважливіші наукові дослідження щодо тероризму та проблем національної безпеки, які з'явилися у 2007-2009 роках у провідних західних видавництвах. У підсумку аналізу досягнень сучасної світової історіографії терористичного руху сформульовано низку основних проблем та напрямів її розвитку у країнах ЄС та Сполучених Штатах Америки.

***Ключові слова:** тероризм, історіографія, національна безпека, мережі, атаки, Європа, США, зброя масового враження.*

This is the comprehensive research of the modern English historiography of terrorism in Ukraine, considered the most important facts about new books about terrorism in the world. It also includes